

- Pääsynvalvonta on ensimmäiseksi järjestettävä asia verkkoympäristössä.
- Pääsynvalvonnassa on ensiksi määriteltävä, ketkä saavat käyttöoikeuden mihinkin järjestelmän osaan. Eli ensiksi on määriteltävä **pääsynvalvonnan politiikka**.
- Sen jälkeen on otettava käyttöön mekanismi, **turvamekanismi**, jonka avulla toteutetaan valittu politiikka.
- Tämä **politiikan ja sen toteutusmekanismin erottelu** selventää määrittelyjä. On esimerkiksi mahdollista käyttää yleisiä politiikkakieliä määrittelemään oikeuksia, joita sitten valvotaan käyttöjärjestelmän ja sovellusohjelmistojen suomien mekanismien avulla.

Pääsynvalvonnan tyypit voidaan jaotella kolmeen tai neljään tyyppiin.

Määritelmä

*Jos yksittäinen käyttäjä voi asettaa objektin käyttöoikeudet, kysymyksessä on **yksilöpohjainen pääsynvalvonta** (engl. discretionary access control, identity-based access control).*

Yksilöpohjaisessa pääsynvalvonnassa pääsyoikeudet perustuvat subjektin ja objektin identiteettiin. Identiteetti on tässä avainsana: objektin omistaja asettaa pääsyrajoitukset määrittelemällä, kuka saa pääsyn objektiin. Määrittely perustuu subjektien identiteettiin.

Määritelmä

Sääntöpohjainen pääsynvalvonta (engl. mandatory access control, rule-based access control) on sellainen, että objektit on luokiteltu hierarkkisille tasoille objektin turvavaatimusten mukaisesti (esim. top secret, secret, confidential), subjekteille on asetettu turvatasot ja subjektilla on pääsy objektiin, jos subjekti-objekti -pari täyttää ennalta määritellyt turvallisuusehdot hierarkkisten ja turvatasojen perusteella. Siten systeemi valvoo, kuka pääsee käsiksi objekteihin, eikä yksittäinen käyttäjä voi tätä muuttaa.

Esimerkiksi käyttöjärjestelmä pakottaa noudattamaan sääntöpohjaista pääsynvalvontaa, ainakin tietyissä tilanteissa. Ei subjekti eikä objektin omistaja voi määritellä, kuka saa pääsyoikeuden.

Määritelmä

Luontipohjainen pääsynvalvonta (engl. *originator controlled, ORGON*) perustuu objektin luoja määrityksiin.

Tässä politiikassa objektin, esimerkiksi tiedoston, luoja päättää, kenellä on pääsyoikeus tiedostoon. Tiedoston omistaja ei voi tätä muuttaa.

Lisäksi voidaan määritellä **roolipohjainen pääsynvalvonta**. Oikeuksia ei myönnetä yksittäiselle subjektille, vaan roolille, jonka eri subjektit voivat ottaa sallittujen sääntöjen puitteissa. Roolin kohdalla voidaan puolestaan noudattaa edellä mainittuja kolmea pääsynvalvontatyyppiä. Pääsynvalvontamekanismeja on useita. Käyttöjärjestelmä huolehtii osittain pääsynvalvonnasta, ainakin tiedostojen suhteen. Salasanoilla on tärkeä asema pääsynvalvonnan toteutuksessa.

- Tavallisin todennusmekanismi perustuu salasanoihin.
- Salasanat näyttävät tarjoavan hyvän suojan ulkopuolisia vastaan, joskin niiden huolimaton valinta ja käyttö saattavat aiheuttaa riskejä.
- Lisäksi ohjelmistoissa on otettava huomioon muutamia yksinkertaisia asioita. Ohjelmisto ei saa esimerkiksi kysyä käyttäjätunnusta ja ilmoittaa heti, että se on väärin. Tällöin tunkeutuja saisi tietoonsa, että tunnus ei ole oikea. Sen sijaan parempi on kysyä sekä käyttäjätunnusta että salasanaa ja ilmoittaa vasta sitten, jos jompikumpi on virheellinen. Tällöin tunkeutuja ei saa tietoonsa, kumpi on virheellinen, tunnus vai salasana.

Salasanojen lisäksi voidaan käyttää muitakin tekijöitä käyttäjän identifiointiin. Voidaan esimerkiksi ottaa huomioon aika, vaikka virka-aika, jolloin sisäänkirjoittautuminen on mahdollista. Virka-ajan ulkopuolella pääsy kielletään.

Lähtökohtana ovat seuraavankaltaiset kokeilut:

- Kokeile kaikki mahdolliset salasanat.
- Kokeile monia todennäköisiä salasanoja.
- Kokeile tietylle käyttäjälle tyypillisiä salasanoja.
- Etsi salasanojen listaa systeemistä.
- Kysy käyttäjältä.

- Jos salasanat muodostuvat kirjaimista A-Z ja niiden pituus voi vaihdella yhdestä kahdeksaan, niin kaiken kaikkiaan salasanoja on $26^8 - 1 \approx 5 \times 10^{12}$.
- Jos tietokone käsittelee yhden salasana-arvauksen millisekunnissa, kestäisi 150 vuotta käydä kaikki salasanat läpi.
- Jos sen sijaan aikaa kuluisi vain yksi mikrosekunti, aika tippuisi kahteen kuukauteen. Tämä ei enää olisi kohtuuttoman paljon. Siksi käyttäjän tunnistusta yleensä hidastetaankin ohjelmallisesti niin, ettei käyttäjä hidastusta havaitse, mutta edellä kuvattu kaikkien mahdollisuuksien läpikäynti tulee mahdottomaksi.

- Ihmiset valitsevat salasanoja siten, että niitä on kohtuullisen helppo muistaa. Tämä auttaa hyökkääjää.
- Esimerkiksi tavallisimpia englannin sanoja on 80 000, mikä on tietokoneelle todella vähän.
- Samoin jos salasana muistuttaa kielen sanoja, hyökkääjän tehtävä helpottuu. Esimerkiksi suomen kielessä ei ole monia konsonantteja peräkkäin.
- Lisäksi ihmiset ovat taipuvaisia valitsemaan sanoja tai sanontoja, jotka merkitsevät heille jotain henkilökohtaisesti: lasten nimiä, tuttavien nimiä, julkkisten ja urheilijoiden nimiä jne.
- Yksinkertaiset sijoitukset, joilla sanan merkki korvataan toisella, eivät myöskään paranna turvallisuutta radikaalisti.

Hyökkäysstrategiat salasanoja vastaan I

Seuraavassa listassa on luettelo, mitä hyökkääjä voi yrittää salasanojen arvaamiseksi. Menetelmä on kohtuullisen helppoa toteuttaa ohjelmallisesti.

- ei salasanaa
- sama kuin käyttäjätunnus
- käyttäjän nimi tai siitä johdettu
- tavallinen sana plus tavallisia nimiä tai muotoja
- lyhyt sanakirja
- täydellinen kielen sanasto
- tavallinen vieraan kielen sanakirja
- lyhyt sanakirja, jonka sanoja on muokattu vaihtelemalla isoja ja pieniä kirjaimia ja jonka sanoihin on kohdistettu sijoituksia (esim. O vastaa 0:ta)
- sama kuin edellä, mutta vieraille kielille
- täydellinen läpikäynti pienillä kirjaimilla
- täydellinen läpikäynti täydellä merkistöllä

- Seuraavassa tarkastellaan tilannetta, jossa hyökkääjä on saanut haltuunsa salasanatiedoston.
- Oletetaan, että salasanat on talletettu tiivistefunktioiden arvoina. Ts. jos p on salasana, siitä lasketaan tietyn kiinteän pituinen arvo $H(p)$ tiivistefunktiolla H , joka on yksisuuntainen eli tuloksesta $H(p)$ ei voi päätellä argumenttia p . Tiivistefunktioiden yhteydessä voidaan käyttää salaisia parametreja (MAC-funktiot). Sen sijaan salausta ei enää suositella, sillä salaisen avaimen paljastuttua kaikki salasanat on helppo purkaa.
- Jos P on kaikkien mahdollisten salasanojen (äärellinen) joukko, niin hyökkääjä voisi yrittää etukäteen laskea kaikki arvot $H(p)$, $p \in P$. Salasanoja on kuitenkin niin suuri joukko, ettei tällainen etukäteislaskenta ole mahdollista.
- **Tiivisteketjut** (engl. hash chains) ovat yritys vähentää laskenta- ja tilatarvetta.

- Ideana on käyttää funktiota R , joka muodostaa tiivistearvosta satunnaisen salasanan. Tätä funktiota ja funktiota H käyttäen lasketaan ketjuja lähtien salasanasta p_1 :

$$p_1 \xrightarrow{H} h_1 \xrightarrow{R} p_2 \xrightarrow{H} h_2 \xrightarrow{R} \dots \xrightarrow{H} h_k \xrightarrow{R} p_k,$$

missä h_i :t ovat tiivistearvoja.

- Nyt lasketaan etukäteen tällaisia ketjuja tiettyyn syvyyteen asti. Ketjuista talletetaan vain ensimmäinen ja viimeinen.
- Jos halutaan päätellä, mitä salasanaa vastaa tiiviste h , lasketaan ketjua aloittamalla R :llä:

$$h \xrightarrow{R} p'_1 \xrightarrow{H} h'_1 \xrightarrow{R} \dots \xrightarrow{H} h'_{k'} \xrightarrow{R} p'_{k'}.$$

Sateenkaaritaulukko III

- Jos jossain vaiheessa päädytään arvoon, joka on jonkin ketjun loppuarvo, ketjusta saadaan varsinainen salasana. Eli jos $p_k = p'_{k'}$, valitaan ketju, joka päättyy p_k :hon. Lasketaan ketjun alusta kunnes päädytään tiivisteeseen h . Edeltävä salasana on silloin etsitty salasana.
- Aina ei h ole ketjussa. Tällöin lasketaan ketjua h .sta pitemmälle, kunnes seuraava loppukohta löytyy.
- Tällä menetelmällä on se huono puoli, että ketjut voivat yhtyä, jolloin havaittavien salasanojen määrä pienenee. Yhtyminen johtuu siitä, että funktio R voi aiheuttaa yhteentörmäyksiä. Ts. kahdella tiivisteellä h_1 , h_2 tapahtuu $R(h_1) = R(h_2)$. Näitä on vaikea havaita automaattisesti riittävän aikaisin. Parannuksena on esitetty **sateenkaaritaulukkoja**.
- Tällöin otetaan käyttöön useita funktioita R, R_1, \dots, R_k . Ketjut ovat nyt muotoa

$$p_1 \xrightarrow{H} h_1 \xrightarrow{R_1} p_2 \xrightarrow{H} h_2 \xrightarrow{R_2} \dots \xrightarrow{H} h_k \xrightarrow{R_k} p_k,$$

Sateenkaaritaulukko IV

- Kun lähdetään laskemaan tiivistearvon h tuottavaa salasanaa, lasketaan
 - $R_k(h)$,
 - $R_{k-1}(H(R_k(h)))$,
 - ...
 - $R_1(H(R_2(\dots(R_k(h))\dots))$.
- Jos jossain vaiheessa $1, \dots, k$ päädytään arvoon, joka on valmiiksi lasketussa taulukossa, lähdetään taulukon arvosta liikkeelle laskemaan funktioilla H ja R_i , kunnes päädytään annettuun tiivistearvoon. Tästä ketjusta saadaan salasana.
- Itse asiassa kaikista alle 20 merkin salasanoista on jo laskettu sateenkaaritaulut, joten esimerkiksi SANS suosittelee 20 merkin pituisia salasanoja.
- Suolaus on toinen keino torjua tämä tekniikka.

- On aina mahdollista, että kaksi käyttäjää valitsee saman salasanan. Jos esimerkiksi Aapo ja Bertil molemmat valitsevat salasanan "aprilli" ja jos Bertil pääsee katselemaan salatiedostoa, hän huomaa, että Aapolla on sama salasana.
- Unix ratkaisee tämän ongelman laajentamalla salasanaa ns. **suolalla**.
- Alunalkaen suola oli 12-bittinen luku, joka muodostetaan systeemin ajasta ja prosessin tunnuksesta. Siten suola on todennäköisesti yksikäsitteinen jokaisella käyttäjällä.
- Suola liitetään käyttäjän salasanaan, kun salasana valitaan. Jos Bertilin salasana on p , niin salasanatiedostoon viedään $E(p||salt_B)$, eli alkuperäinen salasana lisättyinä suolalla ja lopuksi lasketaan tiiviste.
- Lisäksi suola talletetaan Bertilin tunnuksen ja muutetun salasanan yhteyteen.

- Vanhoissa Unix-järjestelmissä suola oli 12-bittinen. Sellainen vaatisi 4096 sateenkaaritaulua, jotka mahtuisivat teratavun muisteihin.
- Linuxissa suola on 48 ja Solariksessa 128 bittiä. Tällaiset pituudet estävät ennalta lasketut hyökkäykset pitkälle tulevaisuuteen.
- Windows NT/2000:teen kuuluvat LAN Manager NT LAN Manager eivät käytä suolaa, mikä tekeekin niistä suosittuja hyökkäyskohteita näille menetelmille.

Tunnus-salasana -lista I

- Kun käyttäjän oikeuksia tarkistetaan, tietokone vertaa annettua tunnusta ja salasanaa talletettuihin vastaaviin tietoihin. **Siten tietokoneessa täytyy olla talletettuna tunnus-salasana -lista.**
- Joissakin systeemeissä lista on tiedosto, joka sisältää taulukon. On selvää, että tiedosto täytyy suojata hyvin.
- Suojaus voidaan toteuttaa antamalla tiedoston käyttöoikeus vain käyttöjärjestelmälle.
- Toisaalta KJ:n kaikkien moduulien ei tarvitse päästä salasanatiedoston tietoihin käsiksi. Pahaksi onneksi on käyttöjärjestelmiä, joissa KJ:tä ei ole mitenkään jaettu osiin turvaominaisuuksien perusteella, vaan KJ:n moduulit pääsevät käsiksi salasanatiedostoon.
- Jos siis hyökkääjä löytää jonkin heikon kohdan käyttöjärjestelmästä, hän pääsee käsiksi kaikkiin tietoihin. Sen tähden on parempi, jos salasanoihin pääsevät käsiksi vain ne moduulit, jotka todella tarvitsevat näitä tietoja.

- Jotta salasana tiedosto ei paljastuisi esimerkiksi varmuuskopioista tai muistivedoksesta, **salasanoista on tallettu vain tiivistearvot**. Toisinaan salasanat talletetaan salattuina, mutta tämä ei vaikuta enää turvalliselta, koska tällöin salatut salasanat voidaan ainakin periaatteessa purkaa. Tiivistearvojen palauttaminen on vaikeampaa, koska ne on suunniteltu yksisuuntaisiksi.
- Nyt ei ole yhtä suurta pakkoa pitää salasana tiedostoa muiden käyttäjien saavuttamattomissa kuin jos se olisi salaamattomassa muodossa, mutta tietenkin se kannattaa pitää erittäin hyvin suojattuna.
- Järjestelmissä on usein kuitenkin heikkoja kohtia. Esimerkiksi Windows XP:n muistivedoksesta löytyy kaikkien käyttäjien, myös uloskirjautuneiden, salasanat selväkielisenä!

- Hyvän tiivisteen tai salauksen purkaminen on työlästä tai käytännössä jopa mahdotonta.
- Hyökkääjä voi selvittää salasanan myös suoraan. Usein salasana kirjoitetaan muistilapulle, joka jätetään koneen lähelle.
- Ryhmässä salasana usein myös jaetaan jäsenten kesken, mikä saattaa olla riskitekijä.
- On myös mahdollista, että hyökkääjä tekeytyy esimieheksi tai atk-osaston työntekijäksi ja kysyy salasanaa johonkin tekosyyhyn vedoten.

Salasanojen valinta I

Yllä kuvattujen selvittämisyriytysten vaikeuttamiseksi salasanojen valinnassa suositellaan seuraavien seikkojen huomioimista:

- Käytä muitakin merkkejä kuin kirjaimia A-Ö.
- Valitse pitkiä salasanoja. Kombinatorinen räjähdys alkaa, kun pituus ylittää 5-6 merkin pituuden, mutta hyvä salasana paljon pitempi.
- Vältä todellisia nimiä ja sanoja.
- Valitse epätodennäköinen salasana. Kehitä jonkinlainen muistisääntö salasanan muistamiseksi.
- Vaihda salasana säännöllisesti. Tällä tavoin estetään kauan kestävät systemaattiset salasanan murtoyritykset.
- Älä kirjoita salasanaa muistiin. Tämä sääntö alkaa tosin menettää pätevyyttään, sillä erilaisten tunnusten määrä alkaa olla jo niin suuri, että jonkinlaista kirjanpitoa tarvitaan. Pidä kuitenkin salasanalistat hyvässä tallessa.
- Älä kerro salasanaa kenellekään toiselle.

- Tarkastelemme vielä tiedostojen ja käyttäjätunnusten käsittelyä pääsynvalvonnan kannalta. Näissä tarkasteluissa keskitytään UNIX-käyttöjärjestelmään, koska se on jo melko yleinen palvelimissa.
- Paikalliset systeemit identifioivat objekteja antamalla niille nimen. Nimi voi olla tarkoitettu ihmisen, prosessin tai käyttöjärjestelmän ytimen käyttöön. Jokaisella nimellä voi olla eri semantiikka.
- UNIX tarjoaa neljää erilaista tiedostonimityyppiä. **Inode** identifioi tiedoston yksikäsitteisesti. Se sisältää informaatiota tiedostosta kuten pääsynvalvonta-asetukset ja omistajan sekä määrittelee muistilohkot, josta tiedosto löytyy.
- Prosessit lukevat tiedostoja **tiedostokuvaajien** (file descriptors) avulla. Kuvaajat sisältävät samaa tietoa kuin inode, mutta sellaisessa muodossa, että prosessit voivat helposti hakea sen, kirjoittaa siihen jne. Kun kuvaaja on kerran luotu, sitä ei voi enää sitoa toiseen tiedostoon.

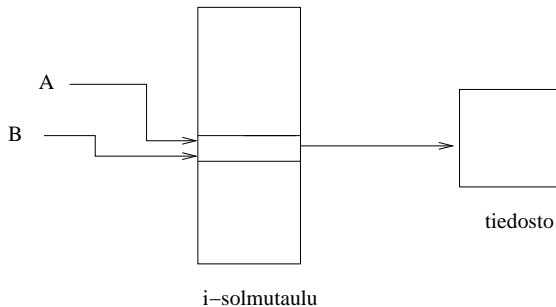
- Prosessit (ja käyttäjät) voivat myös käyttää tiedostonimiä, jotka identifioivat tiedoston kuvaamalla sen aseman tiedostohierarkiassa. UNIXin tiedostonimet voivat olla **absoluuttisia polkunimiä**, jotka kuvaavat tiedoston aseman juurihakemiston suhteen. Ne voivat olla myös **suhteellisia polkunimiä**, jotka kuvaavat aseman työhakemiston suhteen.
- Nimien semantiikka eroaa oleellisesti. Kun prosessi tai käyttäjä käsittelee tiedostoa, käyttöjärjestelmän ydin kuvaa tiedostonimen inodeksi käyttäen iteratiivista menetelmää. Se avaa ensin ensimmäisen hakemiston inoden hakupolulla ja etsii sieltä seuraavan alihakemiston inoden. Tämä jatkuu, kunnes halutun tiedoston inode on löytynyt. Kaksi viittausta samaan tiedostoon voivatkin viitata eri tiedostoihin, jos ensimmäisen viittauksen jälkeen tiedosto on poistettu ja uusi, saman niminen tiedosto on luotu tilalle ennen toista viittausta. Tämä voi luoda ongelmia ohjelmien yhteydessä.

- Joka tapauksessa kun tietty tiedostokuvaaja on luotu, se viittaa erityiseen objektiin. Riippumatta siitä, miten tiedostoa manipuloidaan, kuvaajaan liittyvä inode pysyy järjestelmässä siihen asti, kunnes kuvaaja on suljettu.

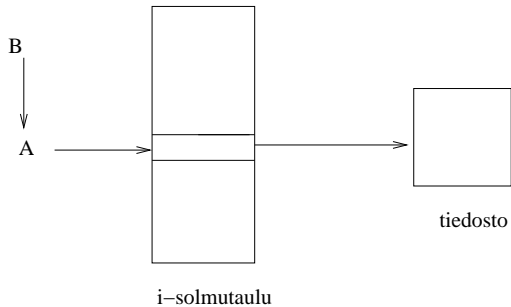
Symboliset linkit I

- Symbolinen linkki on erityinen tiedostotyyppi, jossa tiedosto sisältää viitteen toiseen tiedostoon tai hakemistoon absoluuttisen tai suhteellisen polkunimen muodossa. Symboliset linkit esiintyivät ensimmäisen kerran Berkeleyn Unixin versiossa 4.2 BSD. Nykyään niitä tukevat POSIX-standardi, useimmat Unixin kaltaiset KJ:t, Windows Vista ja Windows 7.
- Symbolinen linkki sisältää merkkijonon, jonka KJ tulkitsee poluksi toiseen tiedostoon tai hakemistoon. Jos symbolinen linkki tuhoetaan, kohde jää ennalleen. Jos sen sijaan kohde siirretään (move), nimetään uudelleen tai tuhoetaan, symbolinen linkki jää ennalleen, mutta viittaa nyt siis tyhjään.
- **Esimerkki.** POSIX:ssa ja Unixin tyypisissä käyttöjärjestelmissä symbolinen linkki luodaan komennolla
`ln -s target link_name+ □`

- Symbolisen linkin luomisen jälkeen se toimii kohteen aliaksena eli vaihtoehtoisena nimenä. Komennot, jotka kirjoittavat tai lukevat tiedostoja, kohdistavat toimenpiteensä kohteeseen, kun niille annetaan parametriksi symbolinen linkki. Sen sijaan `rm`-komento tuhoaa symbolisen linkin, ei kohdetta.
- Unixissa suoraa viittausta tiedostoon kutsutaan kovaksi linkiksi (hard link). Kuvassa 1 on kaksi nimeä, A ja B, jotka viittavat samaan tiedostoon. Nämä viittaukset ovat kovia. Symbolisen linkin rakenteen näyttää sen sijaan kuva 2.

[Kuva: Kova linkki](#)

Kuva: Symbolinen linkki

Kovia linkkejä luodaan Unixissa ln-komennolla:

```
$ ln A B
```

Voidaan tarkistaa, että molemmat viittaavat samaan i-solmuun:

```
$ ls -i A B
```

```
1321 A
```

```
1321 B
```

Symbolisten linkkien tapauksessa i-solmujen tulisi olla eri:

```
$ ln -s A B
```

```
$ ln -i A B
```

```
1321 A
```

```
1467 B
```

Käyttäjien tunnukset I

- Tarkastellaan UNIX-järjestelmää. Käyttäjän identiteettiä esittää kokonaisluku, joka on 0:n ja jonkin suuren luvun (esim. 65 535) välissä. Tätä lukua kutsutaan **UID**:ksi (**user identification number**). Lisäksi käyttäjällä voi olla login-nimi. Jokaista login-nimeä vastaa tasan yksi UID, mutta yhdellä UID:lla voi olla monta login-nimeä.
- Kun käyttöjärjestelmän ydin käsittelee käyttäjän identiteettiä, se käyttää UID:ta. Kun taas käyttäjä kirjautuu sisään koneeseen, hän käyttää login-nimeään. Yhdellä käyttäjällä voi olla monta eri identiteettiä. Tyypillisesti identiteetti vastaa jotakin toiminnallisuutta.
- UNIX-versiot käyttävät usean tyyppisiä käyttäjän identiteettejä. Koska käyttäjät käynnistävät prosesseja, nämä eri identiteetit liittyvät prosesseihin.
- **Todellinen UID** (real UID) on käyttäjän alkuperäinen identiteetti, kun hän kirjautuu koneelle.

- **Efektiiivinen UID** (effective UID) on identiteetti, jota käytetään pääsynvalvonnassa. Esimerkiksi jos vain UID 22 voi lukea tiettyä tiedostoa ja prosessin todellinen UID on 22 ja efektiiivinen UID 35, niin prosessi ei voi lukea tiedostoa. Jos taas prosessin todellinen UID olisi 35, mutta efektiiivinen 22, prosessi voi lukea tiedostoa.
- Systemiohjelmat *setuid* luovat prosesseja, joiden efektiiivinen UID on sama kuin ohjelman omistajan eikä sama kuin ohjelman suorittajan. Tällöin prosessin pääsyoikeudet ovat samat kuin ohjelman omistajan eikä ohjelman suorittajan.
- Monet UNIX-versiot tarjoavat myös **talletetun UID:n** (saved UID). Aina kun efektiiivinen UID vaihtuu, talletetun UID:n arvoksi viedään ennen vaihtoa voimassa ollut efektiiivinen UID. Käyttäjä voi käyttää kaikkia kolmea UID:ta. Tämä sallii, että käyttäjälle annetaan juurioikeudet joksikin lyhyeksi ajaksi, jonka jälkeen niistä luovutaan, mutta joihin voidaan palata myöhemmin (tallennetun UID:n avulla).

- Traditionaalisesti todellista UID:ta käytettiin prosessin alkuperäisen UID:n jäljittämiseen. Kuitenkin juurioikeuksien haltija voi muuttaa sitä. Jotta turvattaisiin alkuperäisen todellisen UID:n seuranta, monet UNIX-järjestelmät tarjoavat vielä neljättä UID-versiota, **audit-** tai **login-UID**. Tämä UID annetaan kirjautumisen yhteydessä, eikä sitä voi vaihtaa. (Kuitenkin jotkut systeemit sallivat juuren muuttaa audit-UID:ta!)

Esimerkki. I

- Salasanatiedosto kuuluu juurioikeuksien haltijalle, joten vain hän voi periaatteessa muokata tiedostoa.
- Kuitenkin tavallinen käyttäjä voi muuttaa salasanaansa. Hän siis muokkaa salasanatiedostoa.
- Käyttäjä käynnistää prosessin, joka muuttaa salasanatiedostoa. Jos salasanatiedoston setuid-bitti on 1, niin tiedoston omistaja (siis juuri) tulee tuon prosessin efektiiviseksi omistajaksi.
- Eli salasanatiedostoa muuttavan prosessin todellinen UID on käyttäjän, mutta efektiivinen UID on juurioikeuksien haltijan. Täten käyttäjä onnistuu muuttamaan salasanatiedostoa.
- Yleensä on tietenkin riskialtista asettaa setuid-bitti juurioikeuksien haltijan mukaan, mutta tässä tapauksessa se on välttämätöntä. Salasanatiedostoa pitää sen vuoksi suojella erityisen hyvin. □

UNIX-käyttäjät kuuluvat *ryhmiin* (group). Siten jokaisella prosessilla on kaksi identiteettiä, käyttäjän identiteetti ja ryhmän identiteetti. Uudemmissa UNIX-järjestelmissä käyttäjä voi kuulua useisiin ryhmiin samalla kertaa. Kirjautuessaan sisään koneelle käyttäjä asetetaan hänelle kuuluviin ryhmiin.

Pääsyoikeudet tiedostoihin I

- UNIX:ssa on kolme tiedosto-operaatiota: lukeminen (read, r), kirjoittaminen (write, w) ja ajaminen (execution, x).
- Näistä lukeminen ja kirjoittaminen ovat selviä, mutta ajaminen on monimutkaisempi operaatio. Tavallisen tiedoston yhteydessä ajaminen tarkoittaa, että joko tiedosto ladataan keskusmuistiin ja sen sisältämät käskyt suoritetaan tai tiedoston sisältämät komentotulkin käskyt luetaan ja suoritetaan. Hakemistotiedoston kohdalla ajaminen tarkoittaa, että hakemisto voidaan käydä läpi tarvittavaa tiedostoa etsittäessä.
- Tiedoston oikeudet saadaan selville ls-komennolla. Komento `ls -l tiedosto+` näyttää tiedoston+ ominaisuudet. Ensiksi näkyvät oikeudet muodossa

`-rw - rw - r - -(1)`

Ensimmäinen viiva ilmaisee tiedoston tyypin:

Pääsyoikeudet tiedostoihin II

- • -+ tavallinen tiedosto
- • d+ hakemisto
- • c+ merkkitiedosto (character special file)
- • b+ lohkotiedosto (block special file)
- • l+ symbolinen linkki
- • p+ fifo-tiedosto
- Esimerkin (1) tapauksessa on siis kysymyksessä tavallinen tiedosto. Ensimmäiset kolme koodia tämän jälkeen ilmaisevat omistajan oikeudet.
- Esimerkissä omistaja voi lukea ja kirjoittaa tiedostoon, muttei ajaa tiedostoa. Toiset kolme ilmaisevat ryhmän oikeudet, jotka esimerkissä ovat samat kuin omistajan. Viimeiset kolme merkkiä ilmaisevat muiden oikeudet, jotka tässä tapauksessa rajoittuvat lukemiseen.

- Oikeuksien jälkeen komento `ls -l` listaa linkkien lukumäärän, käyttäjän, ryhmän, tiedoston koon, muutosten pvm:n ja tiedostonimen.
- Jos halutaan nähdä hakemiston oikeudet, on käytettävä komentoa `ls -ld+`.
- Tiedostojen oikeuksia voidaan muuttaa `chmod+-`komennolla. Vain omistaja tai juuri voi käyttää tätä komentoa. Komennon yhteydessä tarvitaan seuraavia parametreja:

Kuka

- u User
- g Group
- o Other
- a All

Operaattori

- - poista oikeus
- + lisää oikeus
- = aseta oikeus

Oikeudet

- r Read
- w Write
- x Execute
- l Set locking privilege
- s Set user or group ID mode
- t Set save text mode
- u User's current permissions
- g Group's current permissions
- o Others' current permission

`chmod go-rw`: Ryhmältä ja muilta otetaan pois tiedoston luku- ja kirjoitusoikeudet.

`chmod a=rw`: Kaikki voivat lukea ja kirjoittaa tiedostoon.

`chmod g=u`: Tiedoston käyttäjän oikeudet siirtyvät myös ryhmälle.

`g+x`: Ryhmälle tulee oikeus ajaa tiedosto.

Lisäksi on mahdollista käyttää rekursiivista optiota `-R`. Tällöin komento koskee tiedostoa ja sen alihakemistoja ja `-`tiedostoja.

UNIX:ssa on helppoa salata tiedoston sisältö:

```
crypt xyZZy325 chaptn.tex chaptn.cry
```

Komento salaa tiedoston `chaptn.tex` ja salattu sisältö kirjoitetaan tiedostoon `chaptn.cry`. Salausavain on käyttäjän valitsema merkkijono `xyZZy325`. Se on oleellista muistaa, jos alkuperäinen tiedosto tuhoetaan! Aina ei ole turvallista kirjoittaa avainta näytölle. Komentoa voidaanakin käyttää ilman, että samaan aikaan kirjoitetaan avainta. Tällöin järjestelmä kysyy avainta siten, ettei sen kirjoittaminen näytölle näy. Huomattakoon myös, ettei esimerkin avain ole riittävän pitkä kaikkiin tarkoituksiin. Lisää avainten pituuksista on seuraavissa luvuissa.

Tietokonevirus on ohjelmakoodia, joka pystyy kopioimaan ja levittämään itseään uusiin kohteisiin. Tietokonevirus tarvitsee leviäkseen ja aktivoituakseen aputiedoston samalla tavoin kuin biologinen virus tarvitsee avukseen isäntäsolun.

Virukset voidaan jakaa niiden tartuttamien kohteiden perusteella neljään päätyyppiin:

- tiedostovirukset,
- makrovirukset,
- komentojonovirukset ja
- käynnistyslohkovirukset.

- Virus voi kuulua samalla useampaan kuin yhteen edellä mainituista tyypeistä. **Tiedostovirukset** tarttuvat suorituskelpoisiin ohjelmatiedostoihin, joista tyypillisimpiä ovat Windows-käyttöjärjestelmässä .com, .pdf ja .scr-päätteiset tiedostot.
- Leviäminen tapahtuu aina kun saastunut ohjelma suoritetaan koneen muistissa. Tiedostovirukset voivat levitä kaikilla tiedonsiirtotavoilla, joilla siirretään ohjelmatiedostoja.
- **Makrovirukset** on ohjelmoitu toimisto-ohjelmissa käytettävien makrokielten avulla. Makrovirusten leviäminen tapahtuu dokumenttien mukana ja ne saatetaan suorittaa automaattisesti kun dokumentti avataan toimisto-ohjelmassa.
- Makrovirukset voivat levitä käyttöjärjestelmästä riippumatta, mikäli käytössä on sama toimisto-ohjelma. Toimisto-ohjelmiin on lisätty sisäänrakennettuja ominaisuuksia, joilla makrojen tahatonta suorittamista pyritään estämään.

- **Komentojonovirukset** on tehty käyttäen hyväksi kohdejärjestelmän tarjoamia komentikieliä. Esimerkiksi Windowsin Visual Basic Scripting on ollut suosittu tähän tarkoitukseen. Komentojojona pystytään luomaan tavallisella tekstieditorilla.
- **Käynnistyslohkovirukset** tarttuvat tietovälineen, kuten kiintolevyn tai USB-muistin käynnistyslohkoon, josta tietokone etsii käynnistykseen tarvittavia tietoja. Virus voi tarttua ulkoiselta laitteelta kiintolevyn käynnistyslohkolle ja tämän jälkeen saastuttaa tietokoneessa käytettävät muut suojaamattomat muistilaitteet. Käynnistyslohkovirukset leviävät hitaasti, koska ne siirtyvät käytännössä vain muistilaitteelta toiselle. Ne ovatkin nykyään harvinaisia.

Virusia voidaan luokitella myös muiden kriteerioiden mukaan:

- **TSR-virus** (terminate and stay resident) on sellainen, joka pysyy aktiivisena muistissa sovelluksen päättymisen jälkeen.
- **Häivevirus** (stealth virus) on virus, joka kätkee saastuneen tiedoston. Nämä virukset sieppaavat tiedostoon liittyvät käyttöjärjestelmäkutsut. Jos kutsun tavoitteena on saada tiedostoattribuutit, tiedoston alkuperäiset attribuutit annetaan. Jos kutsu on tiedoston lukuoperaatio, tiedosto puhdistetaan ensin ja vasta sitten luovutetaan luettavaksi. Mutta jos kutsu on tiedoston suoritus, tiedosto annetaan sellaisenaan.

Virusten muita luokitteluja II

- **Salattu virus** on sellainen, jonka koodista suurin osa on salakirjoitettu. Vain purkamiseen tarkoitettu koodi on selväkielisenä. Varhaiset virustentorjuntaohjelmistot olivat vaikeuksissa tällaisten virusten kanssa. Ne voidaan paljastaa rakentamalla virtuaalikone, joka suorittaa koodin. Koodi purkaa salauksen ja sen jälkeen virus voidaan tunnistaa.
- **Polymorfinen virus** muuttaa muotoaan joka kerta, kun se tunkeutuu toiseen ohjelmaan. Tällaisten virusten tuottamista on automatisoitu. Esimerkiksi jo 1992 oli saatavilla Mutation Engine (MtE) ja Trident Polymorphic Engine (TPE).

Täydellisen virustorjunnan mahdottomuus I

- On todistettu, että **täydellinen virustorjunta on mahdotonta**. Toisin sanoen ei ole olemassa algoritmia, joka löytäisi tai paljastaisi kaikki virukset.
- Sen tähden virustentorjunta perustuu tunnettujen virusten etsimiseen. Tämäkin näyttää toimivan käytännössä hyvin. Lisäksi järjestelmien omat tietoturvaominaisuudet ovat parantuneet.
- Tietokone-lehden numerossa 1-2010 yritettiin tartuttaa tahallaan syksyllä 2009 liikkuneita viruksia Windows Vista -koneeseen. Käyttäjällä eli tässä tapauksessa tartuttajalla oli vain perusoikeudet.
- Tartuttaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi, sillä Vistan oma Defender huomasi ja esti virusten toimintaa.

- Ja vaikka tartunta olisikin tapahtunut, Windows olisi helppo puhdistaa: kone käynnistetään admin-tunnuksella ja käyttäjähakemiston työtiedostot kopioidaan turvaan. Sen jälkeen käyttäjätili poistetaan ja tarvittaessa perustetaan uudelleen. Kone on jälleen puhdas. Ongelmia syntyy vasta, jos virus on päässyt koneeseen admin-oikeuksilla.

- Madot ovat haittaohjelmia, jotka kykenevät leviämään itsenäisesti ilman aputiedostoa. Madot voivat levitä nopeasti esimerkiksi sähköpostin avulla.
- Sähköpostimadot voivat olla liitetiedostoina tai osana itse viestiä. Liitetiedostoina leviävät madot vaativat yleensä aktivoituakseen, että käyttäjä avaa tiedoston. Eräät madot aktivoituvat tietyillä sähköpostiohjelmilla jo viestin esikatselutilassa. Aktivoiduttuaan sähköpostimato etsii kohdekoneesta sähköpostiosoitteita, joihin se voi lähettää itsensä edelleen.
- Verkkomadot leviävät tietokoneverkossa tarvitsematta sähköpostin tai tietokoneen käyttäjän apua. Ne käyttävät hyväkseen reaaliaikaista verkkoyhteyttä koneiden välillä. Verkkomatojen leviämiselle otollisia ovat jatkuvasti verkossa kiinni olevat, puutteellisesti ylläpidetyt palvelimet tai kotitietokoneet, joissa on madon leviämisen mahdollistavia paikaamattomia tietoturvaheikkouksia.

- Eräs laji matoja ovat **botnet-verkkoja** rakentavat madot. Botnet-verkot ovat valloitetuista koneista koostuvia kokonaisuuksia, joita käytetään hajautettuihin palvelunestohyökkäyksiin, roskapostitukseen, verkkourkintaan, identitettivarkauksiin sekä lukuisiin muihin rikollisiin tarkoituksiin.
- Botnet-verkkojen rakenne on melko samanlaista kuin vertaisverkkojen. **Storm-verkko** on tunnetuin botnet-verkko.
- Erään tutkimuksen mukaan Storm oli vastuussa jopa yli viidenneksestä kaikesta roskapostista vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä. On myös arvoitu, että Storm koostui noin kahdesta miljoonasta koneesta vuonna 2008. Verkko katosi kokonaan syyskuussa 2008, mutta heräsi eloon uudistuneena Waledac-verkkona vuoden 2008 lopussa.
- **Conficker** (myös Downup, Downaup, Kido) on yksi suurimmista botnet-verkoista, joita on löydetty. Tartunnan saaneita koneita arvioitiin olevan 9-15 miljoonaa tammikuussa 2009.

- Conficker kulkee dynaamisen linkkikirjaston (DLL) mukana, joten se ei voi asentua koneeseen ilman apua. Alun perin Conficker rupesi leviämään Windowsin eri versioissa olevan MS08-067 tietoturva-aukon kautta.
- On myös kaksi muuta tapaa, joilla se pyrkii leviämään. Ensimmäinen tapa on hyödyntää verkkoon kytkettyjen Windows-käyttöjärjestelmien avoimia levyjakoja. Toinen tapa levitä tapahtuu USB-muistitikujen avulla. Kun muistitikku työnnetään koneen USB-porttiin, käynnistyy automaattisesti autorun-prosessi, joka lataa ja suorittaa haittakoodin.
- Confickerin käyttämä vertaisverkkoteknologia on osittain tuntematonta. Tämä johtuu siitä, että Confickerin ohjelmoijat ovat tarkoituksellisesti kirjoittaneet haittakoodista vaikeaselkoista.

- Conficker pyrkii myös sammuttamaan kaikki Windowsin tietoturvaominaisuudet. Esimerkiksi palautuspisteet (Windows Restore Points), Windows Update sekä sen yhteydessä hyödynnettävä tietoturvapäivitysten latausohjelma BITS (Background Intelligent Transfer Service) poistetaan käytöstä.
- Samalla Conficker lisää Windowsin rekisteriin rekisteriavaimet, jotka sallivat Confickerille tarpeellisen liikenteen palomuurin läpi. Confickerissä on myös sisäänrakennettu lista eri virustorjuntaohjelmistojen käynnistystiedostoista. Mikäli tartunnan saaneesta koneesta löytyy jokin listan ohjelmista, Conficker sammuttaa ja poistaa kyseisen ohjelman käytöstä.

- Huolimatta siitä, että Conficker on ollut olemassa jo pitkään, ei ole keksitty tehokasta tapaa tuhota sitä keskitetysti. Myöskään viitteitä siitä, kuka Confickerin on alun perin luonut, ei ole saatu. Helmikuussa 2009 Microsoft yhteistyössä muutamien muiden teollisuuden alan yritysten kanssa ilmoitti antavansa \$250 000 palkkion syyllisen jäljille johtavasta vihjeestä. Black Hat -hakkeriryhmä on vihjannut, että Confickerin rakentajat olisivat ukrainalaisia.

- Troijalaiset ovat ohjelmia, jotka tekevät ohjelman käyttäjältä salassa jotain arvaamatonta. Troijalaiset leviävät jollain tapaa houkuttelevan tai hyödyllisen ohjelman mukana tai ovat osa itse ohjelmaa sisältäen dokumentoimattomia toimintoja. Troijalaisissa itsessään ei ole leviämismekanismia, vaan niitä käytetään tyypillisesti muun haittaohjelman haittakuormana.
- Troijalaiset voivat avata kohdekoneelle takaportin, jonka kautta luvaton tunkeutuja voi päästä murtautumaan tietokoneelle ja etähallitsemaan sitä jopa organisaation palomuurin läpi.
- Murrettua konetta voidaan käyttää roskapostitukseen, palvelunestohyökkäyksiin tai tietomurtoihin. Troijalaiset voivat myös kerätä ja lähettää verkossa eteenpäin salasanoja, sähköpostiosoitteita, näppäinpainalluksia tai tietoa kyseisestä tietokoneesta tai käyttäjän toimista, kuten vierailuista verkkosivuilla.

Vakoilu- ja mainosohjelmat I

- Jotkut ilmaiset ja jopa maksullisetkin hyöty- tai apuohjelmat sisältävät vakoilukomponentteja, jotka keräävät ja lähettävät tietoa koneen käytöstä eteenpäin.
- Kerättävät tiedot voivat olla tietoja käyttäjän vierailemista www-sivuista tai jopa verkkopalvelujen salasanoja. Ohjelmat voivat pakottaa selaimen aloitussivun omalle sivulleen siten, että aloitussivua on vaikea muuttaa takaisin halautuksi sivuksi tai ne saattavat avata lukuisia mainosikkunoita selainta käytettäessä.
- Näistä vakoiluohjelmista saatetaan kertoa ohjelmaa ladattaessa tai ohjelman lisenssisopimuksessa. Koska joillekin vakoiluohjelmille saadaan asennettaessa käyttäjän suostumus, näitä ohjelmia ei välttämättä tunnisteta virustorjunta-ohjelmalla, vaan ne vaativat tähän tarkoitukseen kehitetyn oman torjuntaohjelmansa. Osa vakoiluohjelmista asentuu työasemalle salaa käyttäjän tietämättä ja lupia kysymättä.

- Nykyään yleisiä ovat myös tietoturvaohjelmat, jotka ovat joko tehottomia tai suorastaan haitallisia. Osa ohjelmista on jopa suomenkielisiä ja niitä mainostetaan hyvämaineisilla www-sivuilla. Ne väittävät löytäneensä ongelmia, joiden korjaaminen vaatii maksullisen version asentamista. Muutama ”turvaohjelma jopa lataa koneelle haittaohjelmia, jotka se sitten lupaa poistaa. Älä käytä koneen siivoamiseen muita kuin turvalliseksi todettuja apuohjelmia.

Huijausviestit, ketjukirjeet, pilailuohjelmat ja sosiaalinen hyväksikäyttö I

- Huijausviestit eivät ole ohjelmia, vaan sähköpostiviestejä, jotka leviävät hyväuskoisten käyttäjien lähettämänä. Näissä viesteissä saatetaan varoittaa vaarallisesta viruksesta ja kehottaa käyttäjää lähettämään viesti eteenpäin mahdollisimman monelle.
- Huijausviestien, samoin kuin ketjukirjeiden, välittämiseen kuluu sekä lähettäjän että vastaanottajan työaika. Pahimmillaan huijausviestit erehdyttävät käyttäjän toimimaan virheellisesti, kuten poistamaan käyttöjärjestelmälle tärkeitä tiedostoja viruksina. Huijausviesteihin kuuluvat myös viestit, joissa pyydetään lähettään esimerkiksi pankkitunnuksia.
- Internetistä on saatavana paljon erilaisia vitsi- ja pilailuohjelmia, joilla säilytetään tavallisia käyttäjiä. Ohjelmat voivat antaa kummallisia virheilmoituksia, olla alustavinaan käyttäjän kiintolevyä tai tuhoavinaan tiedostoja.

Huijausviestit, ketjukirjeet, pilailuohjelmat ja sosiaalinen hyväksikäyttö II

- Tietokoneen hiiren tai näytön toimintaa voidaan manipuloida siten, että ne vaikuttavat olevan rikki. Nämä ohjelmat eivät yleensä ole vihamielisiä, mutta niiden mukana voi levitä vaarallisia haittaohjelmia ja ne voivat kuluttaa henkilöresursseja laitteiden tarkastukseen.
- Monet menestykselliset hyökkäykset ovat perustuneet ihmisten harhauttamiseen muutenkin kuin tietokoneen käytössä. Esimerkiksi luottamuksellisia tietoja, vaikkapa salasanoja, voi kysellä johtotason henkilöksi tekeytyvä hyökkääjä.
- Salasanoja voi urkkia hiiviskelemällä toimistoissa ja tutkimalla muistilappuja. Myös kiikarointi vastapäisestä rakennuksesta voi paljastaa salasanoja ja käyttäjätunnuksia.
- Troijalaisia voidaan myös levittää kylvämällä saastutettuja muistitikkuja organisaation parkkipaikalle ja toivomalla, että joku henkilökunnasta olisi utelias ja tutkisi tikun sisältöä.

Seuraavassa on VAHTI 3/2004 -kirjasen ohjeita haittaohjelmilta suojautumiseen.

- Työaseman turvaaminen aloitetaan tekemällä BIOS-asetuksiin tiedonsiirtoon liittyvät turvallisuutta lisäävät rajoitukset. Näistä kriittisimpiä ovat ilmarajapintaa hyödyntävät WLAN, Bluetooth ja IR-portti.
- Myös sisäinen modeemi ja verkkokortti mahdollistavat haittaohjelman helpon pääsyn työasemaan. Sarjaportin, rinnakkaisportin ja USB-portin käyttö on myös harkittava kukin erikseen, sillä näiden kautta voidaan kytkeytyä työasemaan.

Haittaohjelmien torjunta: BIOS-asetukset II

- Kannettavan työaseman käynnistys on aina suojattava salasanalla. Se voidaan toteuttaa työasemassa olevalla nk. turvapaneelilla, kiintolevyn salakirjoitusohjelmaan kuuluvalla käynnistyssalasanalla tai BIOS-asetuksista löytyvällä koneen käynnistyssalasanalla. Vasta salasanan syöttäminen käynnistää tietokoneen käyttöjärjestelmän ja antaa käyttäjälle kirjautumisikkunan.
- Jos kannettavan kiintolevyä ei ole salakirjoitettu, on se suojattava BIO-asetuksista löytyvällä kiintolevyn suojaussalasanalla. Menettely estää levyn käytön toisessa samanlaisessa koneessa.
- Työaseman käynnistys on sallittava vain kiintolevyltä. Jos tähän turva-asetukseen on jostain syystä tehtävä kevennyksiä, suositellaan käynnistysjärjestykseksi: kiintolevy, cd-rom, muut siirrettävät mediat (esim. USB).
- Kaikki BIOS-tason muutokset on suojattava muutoksilta salasanalla, jota ei saa antaa loppukäyttäjälle,

Haittaohjelmien torjunta: työaseman perusasetukset I

- Turvallisuuden kannalta merkittävää on, että loppukäyttäjälle ei anneta kuin perusoikeudet työaseman käyttöön. Työasemien tietoturvakäytännöt on otettava käyttöön keskitetysti.
- Työasemien turvallisuutta parannetaan käyttämällä asennuksissa vakioituja ympäristöjä, joissa on käytössä viimeisimmät korjaussarjat ja turvapäivitykset. Apuohjelmistojen versioista pitää käyttää uusimpia versioita, joiden turva-aukot on tukittu.
- Työasemien turvapäivityksissä on hyödynnettävä automaatti-toimintoja. Päivitykset on mahdollisuuksien mukaan hoidettava keksitetysti ja valvotusti.
- Työasemassa voidaan estää esimerkiksi Visual Basic Scriptien suorittaminen poistamalla Wscript.exe ohjelman suorittaminen. Perusasetuksissa karsitaan pois turhat ohjelmat (esimerkiksi messenger.exe ja msnmessenger.exe), jotka hyödyntävät HTTP (Hypertext Transfer Protocol) liikenteessä porttia 80.

Haittaohjelmien torjunta: työaseman perusasetukset II

- Muita poistettavia ohjelmia voivat olla ftp.exe, tftp.exe, debug.exe, at.exe, edlin.exe ja format.com. Kaikissa työasemissa on oltava asennettuna virustorjuntaohjelmistot ja virustunnisteiden päivittyminen automaattisesti siten, että loppukäyttäjä ei voi näihin vaikuttaa.
- Työasemissa on käytettävä ohjelmallista palomuuria, joka estää ohjelmien suorittamisen sekä kerää lokia.
- Uusimmat madot eivät kopioi itseään kovalevylle, eikä niitä näin ollen löydetä kovalevyskannauksella. Lokitiedot ovat tarpeellisia mahdollisten haittaohjelmaepidemioiden selvittelyn kannalta.
- Palomuurien, kuten virustorjuntaohjelmienkin hallintaan on syytä hankkia keskitetty hallintatyöväline ja estää käyttäjää tekemästä sääntöihin muutoksia. Käyttäjälle ei saa antaa työasemissa (ml kannettavat) local admin-oikeuksia.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset I

- Ohjelmistohaavoittuvuuksien hyväksikäyttö osana haittaohjelman leviämis- tai haittavaikutusmekanismia on suosittu ja jatkuvasti lisääntyvä ilmiö.
- Ilmiön suosioon on vaikuttanut muun muassa haittaohjelmakirjoittajien ja perinteisten hakkereiden yhteenliittyminen, sekä julkaistujen vakavien ohjelmisto-haavoittuvuuksien voimakas lisääntyminen. Organisaation on järjestettävä turvapäivityksien aktiivinen seuranta ja toteutus työasemissa ja palvelimissa.
- Ohjelmistohaavoittuvuuden hyväksikäyttö voi olla osa varsinaista haittaohjelman leviämis- tai aktivoitumismekanismia. Lisäksi alemman tason oikeuksilla aktivoitunut haittaohjelma voi hyväksikäyttää paikallista hyväksikäytettävää ohjelmistohaavoittuvuutta korkeamman tason oikeuksien saamiseen.

- Tyypillisiä sähköpostin kautta leviävien haittaohjelmien hyväksikäyttämisiä haavoittuvuuksia ovat sellaiset sähköpostiohjelmistojen tai selainten haavoittuvuudet, jotka mahdollistavat haittaohjelman aktivoitumisen ilman liitetiedoston avaamista.
- Hyvin tunnettuja ovat virukset, jotka ohjelmistohaavoittuvuutta hyväksikäyttämällä aktivoituvat jo sähköpostin esikatselutilassa. Lisäksi sähköpostin liitetiedostoina leviävät virukset voivat hyväksikäyttää lähes kaikkia liitetiedoston käsittelyyn käytettyjen sovellusohjelmistojen haavoittuvuuksia. Tällainen haavoittuvuus voi olla esimerkiksi toimistosovelluksessa mahdollistaen makrojen suorittamisen ohjelmiston asetusten vastaisesti.

- Selainhaavoittuvuuksien hyväksikäyttö on erityisen suosittua www-sivujen kautta leviävillä Troijan hevosille. Selaimen haavoittuvuutta hyväksikäyttämällä haittaohjelma voi tarttua www-sivujen kautta sivuja selailevan käyttäjän järjestelmään, vaikka selaimessa on käytössä turvalliset asetukset.
- Selaimen haavoittuvuuden hyväksikäyttö on yksi suosituimmista menetelmistä läpäistä palomuuria ja ujuttautua sisäverkon työasemaan.
- www-sivujen kautta leviävät haittaohjelmat voivat hyväksikäyttää myös selaimen kautta käyttöjärjestelmän tai kirjaston haavoittuvuuksia tai mitä tahansa www-sivuilla ladattavia tiedostoja käsittelevien asiakasohjelmistojen, kuten esimerkiksi videotiedostojen katseluun tai musiikkitiedostojen kuunteluun tarkoitettujen ohjelmistojen haavoittuvuuksia.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset IV

- Useimmat verkkomadot leviävät suoraan palvelinohjelmistojen haavoittuvuuksien avulla. Verkkomadot voivat hyväksikäyttää myös verkon kautta hyväksikäytettäviä käyttöjärjestelmien ja kirjastojen haavoittuvuuksia.
- Haittaohjelmien leviämisen ehkäisemiseksi ja haittavaikutusten rajoittamiseksi ylläpidon tulee ryhtyä välittömästi toimenpiteisiin ohjelmistovalmistajan julkaistua korjauspäivityksen vakavaan haavoittuvuuteen organisaatiossa sovitun prosessin mukaisesti.
- Haittaohjelmien leviämisen näkökulmasta vakavia haavoittuvuuksia ovat erityisesti mielivaltaisten komentojen etäsuorittamisen (arbitrary remote code execution) mahdollistavat haavoittuvuudet.
- On kuitenkin huomattava, että useampi vähäpätöisempi haavoittuvuus voi yhdessä muodostaa hyväksikäytettynä yhtä vakavaa haavoittuvuutta vastaavan uhan.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset V

- Kussakin organisaatiossa tulee arvioida haavoittuvuuden vakavuutta organisaation näkökulmasta (haavoittuvuusikkuna), arvioiden erikseen hyväksikäytön mahdollisuutta haittaohjelman avulla.
- Usein ohjelmistovalmistajat joutuvat tekemään tietoturvapäivitykset nopeasti, erityisesti julkiseen tietoisuuteen tullessiin haavoittuvuuksiin, eikä tietoturvapäivityksiä välttämättä testata valmistajan toimesta yhtä kattavasti kuin varsinaisia ohjelmistoversioita.
- Korjauspäivityksen asentaminen voi aiheuttaa toimivuus- tai yhteensopivuusongelmia. Ennen tuotantojärjestelmien ja kriittisten palvelimien päivittämistä sekä sisäverkon työasemien keskitettyä päivittämistä tulee korjauspäivityksen toimivuus ja yhteensopivuus muiden organisaatiossa käytettyjen ohjelmistojen kanssa kokeilla erillisessä testiympäristössä.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset VI

- Jos julkaistuun vakavaan ohjelmistohaavoittuvuuteen ei ole saatavilla korjauspäivitystä tai päivitystä ei voida asentaa esimerkiksi yhteensopivuus-ongelmien takia, tulee ylläpidon pyrkiä rajoittamaan hyväksikäyttöä muilla menetelmillä, esimerkiksi suojaamalla järjestelmä palomuurilla.
- Erityisesti on kuitenkin huomattava, ettei virustorjuntaohjelmisto yksin suojaa riittävästi päivittämätöntä järjestelmää saastumiselta.
- Esimerkiksi uusi nopeasti leviävä mato ennättää saastuttaa valtavia määriä haavoittuvia tietojärjestelmiä ennen kuin torjuntaohjelmiston valmistaja kykenee päivittämään virustunnisteet uuden madon torjumiseksi.
- Jos vakavan haavoittuvuuden sisältävää järjestelmää ei voida päivittää tai suojata muilla hyväksikäyttöä rajoittavilla toimenpiteillä, tulee ylläpidon tarkastella vaihtoehtoisen ohjelmiston käyttöönottoa.

- Haittaohjelmien leviämisen ehkäisemiseksi tulee haavoittuvista tietojärjestelmistä suojata ensisijaisesti suoraan niihin kytketyt tai avoimeen verkkoon palveluita tarjoavat tietojärjestelmät. Muiden järjestelmien päivittämisen prioriteettia arvioitaessa tulee tarkastella muiden suojaus-kerroksien tarjoamaa suojaa ja järjestelmän kriittisyyttä.
- Erityisesti on huomattava, ettei pelkän verkkopalomuurin tuoma suoja ole useinkaan riittävä: palomuurilla suojattuun sisäverkkoon verkkomato voi päästä esimerkiksi saastuneen kannettavan laitteen tai sisäverkkoon yhteyden ottaneen etätyöaseman kautta. Sisäverkkoon päässyt verkkomato voi saastuttaa erittäin nopeasti paljon työasemia ja aiheuttaa vakavan uhan koko organisaation toiminnalle.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset VIII

- Sisäverkkoon liitettävien työasemien versionhallinnasta ja korjauspäivittämisestä tulee huolehtia mahdollisimman keskitetysti ja tätä varten pitää olla hyväksytty hallintaprosessi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kannettaviin tietokoneisiin ja etätyökoneiden ohjelmistojen päivittämiseen.
- Organisaation ylläpidon tulee tarkastella verkkoon kytkettyjen tietojärjestelmien päivitystilannetta säännöllisin väliajoin. Päivitystilannetta voidaan tarkastella joko järjestelmän ulkopuolelta toisesta järjestelmästä verkon kautta suoritettavilla teknisillä haavoittuvuustarkastuksilla tai paikallisesti järjestelmässä suoritettavilla päivitystilannetta tarkastelevilla työkaluilla.
- Haavoittuvuusskannereiden toiminta perustuu tutkittavien ohjelmistojen versioiden selvittämiseen ja versiotietojen vertaamiseen haavoittuvuus-tietokannan tietoihin.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset IX

- Haavoittuvuustietokanta sisältää luettelon yleisimpien ohjelmistojen eri versioista löydetyistä haavoittuvuuksista. Haavoittuvuusskannerit voivat etsiä haavoittuvia ohjelmistoja myös murtokokeita tekemällä. Haavoittuvuusskannereita on saatavilla sekä ilmaisohjelmistoina, että kaupallisina ohjelmistoina.
- Verkon kautta suoritettavilla teknisillä haavoittuvuustarkastuksilla voidaan havaita ohjelmistopäivitysten puuttuminen vain niistä ohjelmistoista, joihin päästään verkon kautta käsiksi.
- Tällaisia ohjelmistoja ovat ensisijaisesti verkkoon palveluita tarjoavat palvelinohjelmistot. Lisäksi haavoittuvuus-skannereilla voidaan havaita vain osa puuttuvista käyttöjärjestelmä- ja kirjastopäivityksistä.
- Verkon kautta suoritettavilla haavoittuvuustarkastuksilla ei tavallisesti havaita asiakasohjelmistoista puuttuvia päivityksiä.

Ohjelmistohaavoittuvuudet ja korjauspäivitykset X

- Erityisesti on huomattava, että haavoittuvuusskannereita ja muita versiotietoihin pohjautuvia työkaluja käyttämällä voidaan havaita vain tunnettuja haavoittu-vuuksia.
- Haavoittuvuusskannerit toimivat haavoittuvuustietokannan tietojen perusteella, joten haavoittuvuustietokannan päivittäminen riittävän usein - esimerkiksi aina ennen säännöllisin väliajoin suoritettavaa teknistä haavoittuvuustarkastusta – on välttämätöntä.
- Suurimpien valmistajien (Qualys, CA, ISS ja NAI) tuotteet havaitsevat noin 91.000 haavoittuvuutta.
- Paikallisesti suoritetuilla skannauksilla voidaan tutkia kattavasti järjestelmän päivitystilannetta, näin havaitaan myös asiakasohjelmistoista puuttuvat päivitykset.

- Monet ohjelmistovalmistajat tarjoavat ilmaiseksi työkaluja, joilla voidaan tutkia valmistajan ohjelmistojen asetuksia ja puuttuvia korjauspäivityksiä. Työkaluja, joilla voidaan keskitetysti hallita ja valvoa eri ohjelmistojen päivitystilannetta, voidaan käyttää tehokkaasti apuna puuttuvien päivitysten havaitsemiseen.

Torjuntaohjelmat, niiden päivitykset ja seuranta I

- Virustorjuntaohjelmistot ovat ohjelmistoja, joiden tehtävänä on suojata tietojärjestelmää haittaohjelmilta. Virustorjuntaohjelmisto tunnistaa haittaohjelmia erilaisten viruskuvaustietokannassa kuvattujen tunnisteiden perusteella, estää niiden suorittamisen ja pyrkii poistamaan ne tietojärjestelmästä.
- Virustorjuntaohjelmistot voidaan jakaa käyttötarkoitukseltaan kolmeen ryhmään: työasemassa, sähköpostipalvelimessa sekä Internet yhdyskäytävässä käytettäviin torjuntaohjelmistoihin.
- Virustorjuntaohjelmistoilla on merkittävä rooli suojauduttaessa haittaohjelmilta, koska ohjelmistojen korjauspäivitykset ja järjestelmien turvalliset asetukset eivät välttämättä suojaa tietojärjestelmiä niiltä haittaohjelmilta, jotka hyväksikäyttävät ihmisten tietämättömyyttä tai hyväuskoisuutta. Päivitetyn virustorjuntaohjelmiston käyttö pienentää merkittävästi haittaohjelmien aiheuttamaa uhkaa.

Torjuntaohjelmat, niiden päivitykset ja seuranta II

- On huomioitava, ettei pelkkä yhdyskäytävän ja/tai postipalvelimen virustorjunta ole riittävä, vaan myös sisäverkon työasemien suojaamisesta virustorjuntaohjelmistolla tulee huolehtia. Yhdyskäytävän ja postipalvelimen torjuntaohjelmistot eivät suojaa sisäverkkoa saastuneen kannettavan laitteen tai salatun yhteyden kautta leviäviltä haittaohjelmilta.
- Riittävän syvän, kerroksittaisen puolustuksen saavuttamiseksi tulee sisäverkko suojata sekä yhdyskäytävä- että työasematason torjunta-ohjelmistoilla. Puolustuksen syvyyden saavuttamiseksi tulee eri puolustuskerroksilla käyttää eri valmistajien torjuntaohjelmistoja.
- Yhdyskäytävätasolle ja postipalvelimiin asennettavista torjuntaohjelmistoista tulee kytkeä pois päältä ominaisuus, joka lähettää automaattisesti tiedotteen ”viestin lähettäjälle” torjuntaohjelmiston löydettyä haittaohjelman.

- Tästä ominaisuudesta on huomattavasti enemmän haittaa kuin hyötyä, koska nykyiset sähköpostin kautta leviävät haittaohjelmat poikkeuksetta väärentävät lähettäjätiedot ja automaattiset ilmoitukset lähetetään väärennettyihin lähdeosoitteisiin.
- Väärennettyihin osoitteisiin lähetetyt automaattiset ilmoitukset ovat ei-toivottua viestintää, mikä lisää postipalvelimien kuormitusta ja aiheuttaa hämmennystä ja joissakin tapauksissa jopa turhaa selvitystyötä viestin vastaanottajalle.
- Työasemiin asennettavat torjuntaohjelmistot täytyy konfiguroida niin, ettei tavallisilla käyttäjillä ole mahdollisuuksia tehdä muutoksia ohjelmistojen asetuksiin tai pysäyttää ohjelmistoa.

Torjuntaohjelmat, niiden päivitykset ja seuranta IV

- Torjuntaohjelmiston täytyy käynnistyä aina järjestelmän käynnistymisen yhteydessä ilman käyttäjän toimenpiteitä. Työasemien torjuntaohjelmistojen käyttö tulee olla keskitetysti hallittua ja valvottua, ja ylläpidon tulee suorittaa jatkuvaa torjuntaohjelmistojen käyttöön liittyvää seuranta.
- Koska virustorjuntaohjelmistot kykenevät tunnistamaan vain ne haittaohjelmat, jotka ovat kuvattuna torjuntaohjelmiston virustunnisteissa, on niiden ajantasaisena pitäminen erittäin tärkeää.
- Virustorjuntaohjelmistojen valmistajat tekevät päivityksiä virustunnisteisiin jopa useita kertoja päivässä, joten torjuntaohjelmiston automaattisen päivitysominaisuuden käyttö on ainoa tapa pitää ne ajantasaisena. Torjuntaohjelmiston tulee välittömästi käynnistymisen jälkeen ja muutoin riittävän usein tarkistaa virustunnisteiden ajantasaisuus.

Torjuntaohjelmat, niiden päivitykset ja seuranta V

- Sisäverkon järjestelmien torjuntaohjelmistojen virustunnisteiden päivittäminen tulee järjestää keskitetysti sisäverkon palvelimelta, mikä mahdollistaa torjuntaohjelmistojen päivittymisen keskitetyn valvonnan. Ylläpidon tulee jatkuvasti seurata, että torjuntaohjelmistojen virustunnisteet päivittyvät tarvittavin väliajoin.
- Erityistä huomiota on kiinnitettävä kannettavien tietokoneiden ja muiden mobiililaitteiden torjuntaohjelmistojen virustunnisteiden päivittämiseen. Virustunnisteiden päivittäminen pitää määrittää kannettavissa laitteissa niin, että tunnisteet päivittyvät aina laitteen ollessa kytkettyneenä Internetiin. Kannettavan laitteen ollessa sisäverkon ulkopuolella kytkettyneenä Internetiin päivitykset haetaan suoraan torjuntaohjelmiston valmistajan palvelimelta.
- Kauan sisäverkosta poissa olleiden kannettavien tietokoneiden viruskuvausten ja ohjelmistojen päivitystilanne sekä muu tietoturvatilanne tulee tarkistaa ennen niiden kytkemistä sisäverkkoon.

- Tarkistaminen voidaan tehdä manuaalisesti organisaation ylläpidon toimenpiteenä.
- Tarkistaminen voidaan suorittaa sisäverkkoon kytkeytyville kannettaville tietokoneille myös automaattisesti teknisillä menetelmillä. Tällöin sisäverkkoon kytkeytyville kannettaville laitteille sallitaan yhteydenotto ainoastaan järjestelmän tietoturvan tarkistavaan palvelimeen, ja vasta tarkistustoimenpiteen jälkeen sallitaan kirjautuminen lähiverkkoon.